

ТОҒАЙ МУРОД АСАРЛАРИДА МИЛЛИЙ ХАРАКТЕР МАСАЛАЛАРИ

Абубакир УРАЗОВ

эркин изланувчи

Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат

ўзбек тили ва адабиёти университети

Тошкент, Ўзбекистон

abubakirurazov24@gmail.com

Аннотация

Мақолада ёзувчи Тоғай Мурод асарларида миллий характер хусусиятлари, қадриятлар ва урф-одатларимизнинг ўзига хос ёритилиши тадқиқ этилади. Унинг қиссалари мисолида миллий қиёфалар, миллий руҳ ва замон фалсафаси очиқ берилади.

Шунингдек, адиб асарларида мардлик, ор-номус, севги ва нафрат, жасурлик, адолат ва ноҳақлик, жисмоний ва руҳий баркамоллик, шахс ва халқ манфаатларининг тўқнашуви фактлар асосида қиёсий таҳлилга тортилади.

Таянч сўзлар: халқчиллик, образ, миллий характер, миллий қиёфа, умумлашма, урф-одатлар, адабий образ, персонаж, миллий қиёфа, услуб халқона.

ВОПРОСЫ О НАЦИОНАЛЬНОМ ХАРАКТЕРЕ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ТОГЯЯ МУРОДА

Абубакир УРАЗОВ

Самостоятельный соискатель

Ташкентский государственный университет

узбекского языка и литературы

имени Алишера Навои

Ташкент, Узбекистан

abubakirurazov24@gmail.com

Аннотация

В статье исследуется своеобразное освещение в произведениях Тогая Мурада особенностей национального характера, ценностей и традиций. На примере его повестей раскрываются национальные образы, национальный дух и философия времени.

А также на основе фактов сопоставляются мужество, честь, любовь и ненависть, высокомерие, справедливость и несправедливость, физическая и психическая зрелость, столкновение интересов личности и народа в произведениях автора.

Ключевые слова: народность, образ, национальный характер, национальный образ, обобщение, обычаи и традиции, литературный образ, персонаж, национальный облик, народный стиль.

Барча халқлар адабиётида "характер" деган тушунча бор. Бу тушунча замирида "миллий характер" англашилади. Миллий характернинг андозаси

реал ҳаётдаги прототиплардан олинади. Адиб миллий характер яратишда барча жиҳатларни эътиборга олиши талаб этилади. Турмушдаги характерга тўғридан-тўғри таяниш, яъни бир кишининг ҳаёт тарзи ва хулқ-атворини тўлалигича бадиий асар қаҳрамонида жонлантириш характернинг тасвирини тўла таъминлай олмайди. Шунинг учун ҳам ёзувчи бадиий тўқима, умумлаштириш, типиклаштириш орқали асар қаҳрамонлари характерларини сайқаллантириб боради.

"Характер" сифатида ҳар қандай қаҳрамон ҳам эътироф этилавермайди. Тўғри, асар қаҳрамонларининг ҳаммасида ҳам характер бор. Лекин қаҳрамонларнинг ҳаммаси миллий характер даражасига кўтарила олмайди. Адабиётшунос Тўхта Бобоев ёзганидек, "...ёзувчи бадиий образ яратишда (ҳаёт қаҳрамонларини адабий қаҳрамонларга айлантиришда) санъатнинг типиклаштириш – умумлаштириш ва индивидуаллаштириш каби қонуниятларига қатъий амал қилади. Шу сабабли, ижодкор учун фақат илғор дунёқараш билан қуроқланишнинг ўзигина кифоя қилмайди, у реалистик адабиётнинг қонун-қоидаларини, маҳорат сирларини ҳамда бадиий ижод методини пухта эгаллаган бўлиши лозим. Ҳаётин асар яратишда ёзувчи шахсияти, унинг бадиий образлар орқали фалсафий фикрлай олиш қобилияти, турмуш ҳақидаги тушунчалари, дунёқараши, ёзувчилик маҳорати, туғма таланти ва меҳнатсеварлиги катта роль ўйнайди" [1].

Образлар характеридаги халқчиллик асарнинг умрбоқийлигини таъминлайди. Бу каби асарлар асрлар ўтса ҳам ўз қадр-қимматини йўқотмайди. Ўзбек адабиётшунослигида шу даврга қадар А.Қодирий, Чўлпон, Ойбек, А.Қаҳҳор каби адабиёт намояндалари асарларида халқчиллик нафасларини сезган бўлсак, замонавий адабиётда бу анъанани бир қанча истеъдодли ёзувчиларимиз давом эттиришди. Уларнинг яратган қаҳрамонлари соддалиги, самимийлиги, ватанпарварлиги, меҳр-оқибатлилиги билан бир қаторда соф миллий, халқчил образлар бўлиб, китобхон қалбига кириб борди.

Юқорида айтиб ўтилганидек, ёзувчи асар қаҳрамонларининг характер-

хусусиятини белгилашда ўзлари гувоҳ бўлган, кўрган-кечирган инсонлар кечинмаларини ёки бирор мақсад учун хизмат қиладиган қаҳрамонларни асарга типиклаштиради.

Ўз вақтида жуда катта шов-шувга сабаб бўлган Тохир Маликнинг "Шайтанат" асарида ўша даврдаги ҳар хил гуруҳлар ҳақидаги фактлар бир қадар очик, полифоник тарзда ёритилган. Унда адиб қаҳрамонлар характерларини чуқур ўйланган драматизм, рухий таҳлил, коллизияларга асосланиб тасвирлайди. Асардаги образларга юкланган вазифаларга кўра, сюжет кенг кўламли, ўткир ва зиддияти воқеалар асосида шаклланади. Муаллиф асардаги воқеа-ҳодисаларни, қаҳрамонларнинг маънавий дунёсини, тафаккур тарзларини халқчил, исломий эътиқод нуқтаи назари билан тузади. Асар кўлами фалсафийлиги, содда тилда ёзилгани билан ўқувчини жалб қилади.

Ёзувчи Тоғай Муроднинг "Отамдан қолган далалар" романи эса XX асрда ўзбек халқининг бошидан кечирган ижтимоий-сиёсий воқеаларни бошқа адибларга ўхшамаган услубда баён қилади. Асар концепциясидан кўрқичли йиллар билан мустақиллик даври қиёси табиий таомилда зехнимизга кўчади. Эркин ёзиш ва фикрлаш орқали ижоднинг юқори чўққисига кўтарилиш ва бадий ҳукм чиқаришнинг бундай самаралари социалистик реализм адабиётида бўлган эмас. Шунинг учун қатор-қатор асарларда реалистик тасвирнинг бирёқламалигига, чекланганлигига дуч келамиз. Уларда образларнинг ҳаққонийлиги, муҳим муаммоларни тарғиб қилиши, жой номларининг тафсилотлари сезиларли тарзда маҳорат билан баён қилинар, лекин халқчиллик, миллийлик бир оз панада қолиб кетар эди. Китобхонлар ҳамда адабий жамоатчиликнинг эса миллий характер яратилишини талаб қилишига маънавий эҳтиёжи ва ҳаққи бор эди. Янги даврда яратилган бадий асарларда миллий характер ва миллий воқелик баёни орқали умуминсоний ғояларни тарғиб этишга интилиш сезиларди.

“Инсон омили, яшамоқнинг чинакам моҳияти, дунёни фалсафий теранлик билан идрок қилиш, ҳеч бир одам ва миллатнинг Она-замин ва

бутун инсоният муаммоларидан мосуво эмаслиги каби ғояларни куйлашга мойиллик кучайган. Тарихнинг аччиқ изтироб-сабоқларини эсдан чиқармай, ўз руҳида оламшумул дардларни, янгича шижоатни ҳис этмоқ, айнаи ҳолатни халқнинг янгича яшай бошлаш жараёни билан уйғунликда ифода қилмоқ саодати ҳозирги адабиёт вакилларига халқчил ва миллий асарлар ёзиш имкониятини насиб қилди. Халқлар ижтимоий тараққиёт тарихининг ҳар қандай даврида моддий иқтисодий ҳамкорлик ва ибратланишлар талаб қилинган каби маънавий, маърифий, маданий алоқалар ҳам мудом қонуний эҳтиёждир. Зотан, асоси миллий борлиқ ва миллий онгга тақалган чинакам адабий қадриятларнинг юксаклиги уларга ўзга халқларнинг рағбат ҳамда муҳаббат мавқелари билан белгиланади” [3].

Адибларнинг асосий мақсадларидан бири – ўзи яратган образларни кўп минг сонли китобхонларнинг севимли қаҳрамонларига айлантиришдир ва улар шу ниятда ижод қилади. Зотан, буни эса барча адиблар ҳам уддасидан чиқа олмаган. Бу борада улар турли-туман воситалардан фойдаланади. Қаҳрамонларни миллий характерга йўғрилган қилиб тасвирлашга, кийимини ўзгартирса, бошқа миллатга ўхшаб қолмаслигига тиришади. Ҳар бир деталдан унумли фойдаланиши, образ хатта-ҳаракати китобхонда шубҳа туғдирмаслиги, эътироз ёки ишончсизлик ўйғотмаслигига эришишни ҳамиша эсдан чиқармасликка интилади. Ҳатто, асар қаҳрамонига ўзининг меҳрини яшириш-яширмасликни ҳам меъёрида ушлаши керак. Ёзувчи ҳар қандай ҳолатда, ҳар қандай усулда ҳам маҳоратини кўрсата олса, аниқ мақсадга эришади. Баъзи асарларни ўқир эканмиз адибларнинг ўз севимли қаҳрамонига ўзгача муҳаббатини кўрамиз. Бу борада Абдулла Қодирийнинг Отабек, Кумуш, Зайнаб, Анвар, Раъно образларига меҳри балқиб турганини сезиш қийин эмас. Бу – шу йўналишнинг ўзига хос юксак намунаси.

Халқчил ва миллий характер ёзувчи ижодининг муҳим ютуғи. Бадиий адабиётнинг қайси жанри бўлмасин, асар қаҳрамонлари ҳақиқий миллий характерлар даражасига етсагина, у асар чин маънода муваффақият қозонади. Асар қаҳрамонларининг миллий характерлар сифатида эътироф этилишида

талқин, олиб чиқилган мавзу ва масала, тасвир кўлами ва адиб ғояси муҳим ўринда туради, албатта. Аммо, фақат шулар асарнинг ютуғини белгилайди, деб хулоса чиқариш ноўрин.

Асардаги қаҳрамонлар характерининг миллий мукамаллиги унинг канчалик ибратли, таъсирчан ва халқчил бўлмоғига ҳам боғлиқ. Бу ёзувчидан катта маҳорат, ўзига хос услуб ва халқона фикрлаш тарзини талаб қилади.

Дарҳақиқат, бадиий асарда тасвирнинг белгиланган кўлами ва меъёри бўлиши зарур. Асар тили миллий тилнинг барча ютуқларидан имкон қадар фойдаланилган ҳолда ёзилганини ифодалаб туриши керак. Бу борада маълум меъёрни белгилашда адибнинг муайян образлилик иқтидорига эга бўлиши талаб этилади. Зеро, прозада образлилик масаласи поэзияга қараганда маълум маънода чекланган бўлади. Айниқса, реалистик методда ёзилаётган ижод маҳсулида ёзувчи барча жиҳатларнинг халқчил бўлишини хоҳлайди. Романтика маромида ушланади ва унинг жиловига ортиқча эрк берилмайди. Бу ўринда муаллиф образлиликнинг шу вазифани кўтара оладиган усулларига мурожаат қилади. Асарда табиат тасвирининг кўриниши, сўз, мақол ёки ибораларнинг қўлланилиши ва қаҳрамоннинг унга муносабати, атрофдаги мавжудотга, ёки миллий удумларга образнинг алоқадорлиги каби кичик бир деталь ҳам шунчаки келтирилмайди, ҳаммаси учун ёзувчининг юксак маҳорати талаб этилади.

Тоғай Мурод ўз асарларида қаҳрамонларни миллий характер даражасига олиб чиқишида унинг ўзига хос маҳоратини ҳис қиласиз, муаллифнинг бу борадаги ютуқларини англаб, адабиётнинг барча талаб ва вазифаларини чуқур идрок қилган ҳолда ёзганини сезасиз. У асарларида миллий маънавият ва қадриятларга доир ҳеч кимнинг ҳаёлига келмаган долзарб мавзу-муаммоларни ўртага ташлайди, халқона, жозибали акс эттиришга интилади. Иброҳим Ғафуровнинг бу борадаги қуйидаги фикрлари эътирофга лойиқ: "Тоғай Мурод бундай воқеаларни таъсирчан қилиб тасвирлайди. Уларни чин маънода қўшиқ қилиб юборади. Унинг тасвири халқ оғзаки ижоди санъатининг энг яхши анъаналарига уланиб кетади, уларни

янгича йўлда ривожлантиради. Сал эркинроқ фикрлаб, уни прозанинг бахшиси десак, хато бўлмайди. Тоғай Мурод кўз ўнгимизда ўз оригинал йўли ва услубига эга ижодкор каби шаклланиб бормоқда. Бу адиб халқнинг кадимдан шаклланган урф-одатлари, расм-русумлари поэзиясини чизишга, уларнинг илтифот, назокат, ўзаро ҳурмат ва шу асосда муҳаббатли бўлишга ундайдиган илғор томонларини очишга уста. У асосий эътиборини, кучи ва эҳтиросини шунга қаратади ва шунда маҳорат кўрсатади. Ёзувчининг асосий эътибори шунда бўлгани учун унинг қаҳрамонлари вақтдан, ижтимоий муҳитдан бир қадар ажралиб қолгандай бўлиб туюладилар. Урф-одатлар қанчалар поэтик кўтаринкилик билан тасвирланмасин, улар охир-оқибатда қаҳрамонларни тўла маънодаги замонавий кечинма ва интилишларга эга инсон каби тасвирлашга тўсқинлик қилар экан..." [5].

Иброҳим Ғафуров бу ўринда объектив мулоҳазалар орқали, албатта, қисса, унинг тасвир усулидаги ўзига хосликнинг маълум бир қирраларинигина келтириб ўтган. Қиссанинг дастлабки вариантыдаги айрим камчиликларга тўғри шама қилади. Адабиётшуноснинг таъкидича, "Ойдинда юрган одамлар" қиссасидаги қаҳрамонлар тасвирида дастлаб конкрет муҳитдан бир қадар ажралиб қолгандай туюлган. Танқидлардан тўғри хулоса қилган адиб асар устида жиддий фаолиятини яна давом эттиради ва уни қайта ишлаб, камчиликларни бартараф этади. Адабий асарнинг мунаққидлар, адабиётшунослар таҳлилига тушиши табиий ҳол, албатта. Баъзи ижодкорлар танқидни тўғри қабул қилади, асарини бошқа нуқтадонлар нуқтаи назари или кўздан кечиради. Айримлари эса асардаги мавжуд кемтикларни сезса-да, уни қайта ишлашга унамайди. Жаҳон адабиётидан маълумки, асарни қайта ишлаш тажрибаси буюк иқтидорлар ижодида ҳам кузатилган. Тоғай Мурод "Ойдинда юрган одамлар" асарини ишлаш жараёнида мана шу ҳолатни бошидан ўтказган. Муҳокамалар жараёнида кўрсатиб ўтилган қиссадаги айрим камчиликларини ўз вақтида бартараф этган. Чунончи, ёзувчи асардаги давр масаласида айрим чалкашликларга йўл қўйган. Маълум муддат қайта сайқалланган қисса янада мукаммал ва яхши сифатларга эга бўлади.

Қиссанинг ҳозирги варианты олдингисидан ўқишли, тушунарли ва жозибадордир. Ўзбекистон халқ ёзувчиси Пиримкул Қодиров ҳам шу воқеалар тўғрисида қуйидагиларни ёзган: "Хайрихоҳлик билан айтилган танқидий фикрлар Тоғай Мурод учун катта бир сабоқ бўлди. Ёш адиб бу танқиддан тўғри хулоса чиқариб, "Ойдинда юрган одамлар" қиссасини қайта ишлади, ғоявий акцентларни ўз ўрнига қўйиб чиқди, эскирган урф-одатлар, нотанқидий тасвирланган жойларни қисқартирди, янги замонга мос деталлар ва чизгиларни қўпайтирди. "Ойдинда юрган одамлар" қиссасининг журнал вариантыда давр, замон ноаниқ тасвирланган эди... Қиссада эллигинчи йиллар билан йигирманчи йиллар қоришиб кетганини муаллиф ҳам танқидий мулоҳазалар натижасида сезди ва бу нуқсонни тузатиб чиқди" [4].

Мунаққидларнинг ҳақли эътирозлари асосида қайта ишланган "Ойдинда юрган одамлар"нинг бугунги, маромига етган вариантыни ўқиш янада мароқли. Асардаги реаллик сифат жиҳатидан янада тиниқлашган, жоймакон ва вақт-замонга кўра қаҳрамонларнинг хатти-ҳаракатлари ишонарли. "Ойдинда юрган одамлар" бадий эътирофга кўра, ниҳоятда содда, бир вақтнинг ўзида мазмунида қандайдир рамзий ишораси бор бўлган лавҳадан бошланади. Адирда ёнбошлаб ётган бобо момога қарата: "Қулоқ сол, момоси, қулоқ сол, қаердандир одам овози келяпти", дейди. Улар еллар елаётган тарафга қулоқ тутадилар, бобо овозни аниқроқ эшитиш учун ўнг кафтини қулоғи сиртига елпана қилиб тутади. Чуқур тин олиб, ойдинга тикиладилар.

"Манов ёқдан, шекилли... – дедилар.

–Ўзи, вақтинг хушми момоси? Эсон-омон юрибсанми? Тўрт мучалинг бутми...?" [2].

"Сийрак адир" борлиғимизга сингиб кетган жуда таниш миллий-маҳаллий манзарани, кенгликларни тасаввуримизга келтиради. Шу жумланинг ўзидан ўқувчи асарга сингишни бошлайди. Бобо одамларни сўраяпти? Демак улар тақдирида одамга зорлик, "одамсизлик" бор экан. Сюжетлар кетма-кетлигида буни англаб, титраймиз. Одам овозига интизорлик, бўшлиқдан ҳам инсон сасини қидириш, сукунатга қулоқ тутиб,

мужда кутиш – бунинг маъноси кейин очилади. Улар ойдинга тикилади, ойга интилади. Ойдин – ёруғлик, бунинг ўзига хос рамзий маънолари бор. Бу умид, ишонч, талпиниш, ойдин – муҳаббатнинг қалблардаги нури, беғуборлиги. Улар энди кўришдими, нима учун бобо ёнидаги кампиридан соғлигини сўрайди? Модомики, бу тарзда хол-аҳвол сўраётган экан, улар ҳаётида айрилиқлар бор. Ўша бўшлиқ, айрилиққа қарамай ўртадаги самимийлик сюжетни кучайтирган. Шу каби "қандайдир" рамзийликнинг моҳияти воқеалар давомида ўқувчи кўз ўнгида шаклланиб боради. Мана шу лавҳадан кейинги тасвирлар бевосита жонли воқеликка кўчади. Асар сюжетидаги айрим жумлалардан шу нарса маълум бўладики, воқеалар 30-йилларда кечади. Совчилар келиш маросими, тўй тафсилотлари ўқувчини буткул сюжетга маҳлиё қилади.

Меҳрга тўла Қоплон билан Оймомонинг муносабатлари, қаҳрамонлар руҳиятидаги эврилишлар, ибо, ифбат-ҳаёнинг тасвирлари ёзувчининг жиддий кузатувлари махсули, дея бемалол айта оламиз. Жаҳон адабиётидаги баъзи асарларда келтирилган тўғридан-тўғри ишқий кечинмалар китобхонларни бездиргани рост. Тоғай Мурод бу борада асар қаҳрамонларини гоҳ ҳаёлан, гоҳ бевосита суҳбатлаштиради, уларнинг бир-бирига муносабатини фикрлардаги тағмаёнолар орқали аён қилади.

"...Тоғлар кулранг, қирлар кулранг бўлди. Арчалар кўм-кўк бўлди. Адирлар ўркак-ўркак бўлди. Товатошлар улкан-улкан бўлди. Ёнгоқлар азим-азим бўлди.

Бир қиз елкасида кўза кўтариб, булоққа келди. Кўзасини ерга қўйди. Булоқ сувларида юзини ювди.

- *Шунда, сув остида турмиш бир отликқа кўзи тушди.*
- *Қиз рўмоли билан юзини яширди, қиз ҳаёланди.*
- *Кўзларингни яширма, Оймомо, – деди отлик.*
- *Кетинг, одамлар кўради кетинг, – деди қиз.*
- *Булоқ сувларидан ичайин деб келдим...*
- *Ичган бўлсангиз, энди кетинг.*

- *Кўзларингни бир кўрайин деб келдим.*
- *Кўришга менинг кўзларимдан ўзга-да кўзлар кўндир.*
- *Йўқ, ҳар банданинг ўз кўрадиган кўзлари бўлади. Сенинг кўзларинг – меники. Келма, десанг, майли, энди келмайман.*

Кўзларни деб келмасангиз-да, булоқ суви ичгани келинг..." [2].

Маълумки, кўпгина асар сюжетларида севишганларнинг гап-сўзлари очик, “яланғоч” сўзларда ифода этилади. Бу ифодалар эса қаҳрамонларнинг ички рухий ҳолат-туйғуларини ҳаққоний, чинакамига тасаввур этиш имконини бермайди. Тоғай Мурод қаҳрамонлари миллий-маҳаллий жихатидан жуда ифбатли одамлар. Уларнинг шевага хос ифодалари, ўзини тутиши ва муносабат тарзининг тасвирланиши қаҳрамонларнинг жонли эканлигини таъминлаган. Маълумки, юртимизнинг айрим вилоятларида ҳалигача аёл ўзига маҳрам бўлган эркак-эрни исми билан ёки исмига "ака" кўшимчасини қўшиш билан мурожаат қилмайди. Мана шу жихатлар асарда қаҳрамонлар қиёфасини тиниқлаштиради:

- "– Гапир, –деди куёв.*
- Ўзи гапирсин, – деди қайлиқ.*
- Сен гапир.*
- Ўзи гапирсин-да.*
- Нимани гапирайин?*
- Ўзимизнинг оқшомлардан гапирсин, қирдаги бугдой ўрмидан гапирсин...*
- Сен гапир, қирдан қайтиб, зардолилар остида оёқ илганимиз, мен сенга зардоли териб берганимни.*
- Ўзи гапирсин, қўллари зардоли шохларида бўлса-да, кўзлари менда эканини.*
- Сен гапир, шамолда рўмолинг учиб кетгани, мен ушлаб келганимни.*
- Ўзи гапирсин, рўмолга узатган билагимдан маҳкам ушлаганини, йиғлайман десам-да, қўйиб юбормаганини" [2].*

Тўй маросимидан ташқари воқеаларда ҳам адиб ўзига хосликни

кўрсатишга ҳаракат қилади. "Қайлик ўйини"га борган асар қаҳрамони Қоплоннинг руҳияти тасвирланар экан, унинг Оймомо билан самимият ва фазилатлари атроф-муҳит манзараларига уйғун ҳолда ифода этилади. "Болалар шувиллак чалабериб, сибзиқ чалабериб" [2] қулоқларни қоматга келтирган кун, ҳалинчак учаётган қизларнинг тасвири каби сюжетлар кечинмаларни юзага чиқаришда қулай воситалар сифатида бош мақсад ва ғояга хизмат қилади.

"– Отини нима қўямиз? – деди.

– Барчиной.

– Сен ҳали...

– Қиз яхши-да. Менга ёрдамчи бўлади.

– Йўқ, ўғил бўлсин. Отини-да ўйлаб қўйибман: Хушвақт!

– Кейин?

– Кейин, Хушвақтни катта қиламиз. Уйлантирамыз-жойлантирамыз, неварачевара кўрамыз. Мен бова бўламан, сен момо бўласан. Қайлиги завқланиб-завқланиб кулди.

– Мен бу кишини боваси деб чақираман.

– Мен сени момоси деб чақираман" [2].

Ёзувчининг баён усулида ҳам бахшиёналик устуворлик қилади. Бу эса асарнинг енгил ўқилишини, тасвир ва тасаввурнинг тушунилишини, жозибадорликнинг кучайишини таъминлайди. Тўй маросимида нонлар ёпилиши, келин сарполари, юкларининг отларга юкланиши, болаларнинг отларга мингашаман деган хархашалари, қариндошларнинг кўз ёшлари, келиннинг таъзим қилдирилиши, гулхан атрофида айлантирилиши, чимилдиқдаги анжомларга берилган таърифларнинг завқ билан, қисқа-лўнда тасвирланиши кишида ўзгача туйғулар ўйғотади. Бу борада муаллифнинг узатилаётган келиннинг йиғлашига бағишланган нутқи характерли:

"Келин йиғи бошлади:

Йиғини ўзи уйи – ўлан тўшагини тарк этажасидан, хеш-ақраболаридан олислаб кетажасидан десак-да бўлади...

Мўлт-мўлт қараб турмиш, сел-сероб йиғлаб турмиш жиянлари кўнгли учун десак-да бўлади.

Ё, акаси билан янгаси биздан қутулиш учун зорманда экан, демасин деган андишада йиғлайдимми?

Шундан десак-да бўлади.

Ё, куёви уйига боражаги қувончидан, хушвақтлигидан йиғлайдимми? Айниқса, шундан десак-да бўлади!" [2].

Қаҳрамонлар руҳиятини акс эттиришда, хусусан, кечинма-хаёлларни тасвирлашда ёзувчи ўзига хос йўл тутди. Ортиқча тафсилот, баёнлар йўқ. Уларни халқона гапиртиради, оддий сўзлатади, андишаларини муҳитнинг табиий ҳодисалари асосида келтириб чиқаради. Фарзандсизлик доғида Қоплон билан Оймомони ички кечинмалар, ғам-ташвишлар асосида "синаб" кўради. Қоплон – адолатсизликка тоқати, ғаламисликни кўрарга кўзи йўқ самимий, покиза инсон. Бундай одамлар ҳаётда ўз ташвишларидан халқнинг манфаатини устун қўйиб яшашади. Ҳеч нарсадан тап тортмайди. Моҳиятан олиб қаралса, бундай характерлар хилма-хил бўлишини англаш унчалик мураккаб эмас.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Бобоев Т. Ҳаёт материалидан бадиий образга. – Тошкент: Фан, 1976.
2. Мурод, Тоғай. Танланган асарлар. Ойдинда юрган одамлар. – Тошкент: Шарқ. 2008.
3. Шермуродов Т. Мустақиллик ва ижтимоий тараққиёт. – Тошкент: Ўзбекистон, 1997 йил.
4. Қодиров П. Тоғай Мурод қиссалари. Сўнг сўз. – Тошкент, 1985.
5. Ғафуров И. Ўттиз йил изҳори. /Адабий ўйлар, мақолалар. – Тошкент: Адабиёт ва санъат, 1987.